

Duhovna dimenzija borbe protiv koronavirusa

DAVOR VUKOVIĆ

Koronakriza ne popušta. U trenutku pisanja ovoga uvodnika svijet je pred invazijom novoga soja koronavirusa, proizvodnja i distribucija cjepiva u krizi su, ugostiteljski objekti u Hrvatskoj i dalje su zatvoreni, a uz ugostitelje i mnogi privatni poduzetnici i obrtnici nalaze se pred slomom, dok u pojedinim zapadnim europskim zemljama izbijaju sukobi i prosvjedi zbog novih zatvaranja (*lockdowna*). Sve veći broj ljudi ostaje bez posla i nalazi se u teškoj ekonomskoj situaciji, a neki su na rubu psihičkoga i duhovnoga sloma, kao što nekima, kada pandemija prođe, prijete određeni oblik posttraumatskoga stresnoga poremećaja. Sve u svemu krizi uzrokovanoj pandemijom koronavirusne bolesti ne nazire se kraj.

Na koronakrizu nude se različiti odgovori, odnosno različite su dimenzije borbe protiv koronavirusa. Tako se od početka krize među najvažnijim akterima u borbi protiv koronavirusa ističu osobito epidemiolozi, infektolozi i farmakolozi, odnosno medicinske znanosti, koje nastoje dati epidemiološki i farmakološki odgovor na izazov koronavirusa. Oni su i medijski najistaknutiji akteri, zajedno s, barem u Hrvatskoj, već mitskim stožerom za borbu protiv koronavirusa. Tu su onda i političari koji ulaze u igru kao politički borci protiv koronavirusa. Osim medicinsko-farmakološke i političke dimenzije borbe protiv koronavirusa, svakako možemo istaknuti i sociološki vid borbe protiv koronavirusa, zatim ekonomsko-gospodarska nastojanja u toj sferi, kao i psihološko-psihoterapeutsku dimenziju borbe, u kojoj psiholozi i psihijatri nastoje ljudima pomoći kako bi očuvali mentalno zdravlje u situaciji u kojoj se nalazimo. Duhovna dimenzija borbe protiv koronavirusa također je iznimno važna, ali je očekivano u svijetu, pa i u Hrvatskoj, pala u drugi plan. Pandemija je naime dodatno ogoljela postojeće stanje suvremenoga svijeta u kojem se na egzistencijalna pitanja odgovori traže isključivo u horizontalnoj perspektivi: medicinskoj, političkoj, ekonomskoj, psihološkoj, a sve manje u onoj vertikalnoj, duhovnoj, u konačnici, kršćanskoj dimenziji. Tomu se nije za čuditi jer već odavno svjedočimo zaboravu Boga u zapadnoj kulturi, umiranju kršćanske vjere i nezainteresiranosti za kršćanske odgovore na egzistencijalna pitanja. Kršćanstvo i vjera mnogima, u najboljem slučaju, služe kao ukras i izvanjska forma u važnim trenucima u životu. Takva je pak *vjera* u ovakvim kriznim i egzistencijalnim situacijama onda, logično, sasvim *neupotrebljiva* i beskorisna. U ovom uvodniku želimo donijeti neke vidove duhovne borbe protiv koronavirusa koji, barem onoj manjini koja još istinski vjeruje u Boga Isusa Krista, mogu biti itekako korisni i blagotvorni, upravo spasonosni.

Koronakriza kao nova mogućnost i blagoslov

Čovjek je na globalnoj razini u pandemiji uzrokovanj koronavirusom iskusio vlastitu krhkost, ranjivost, nemoć i granice. Sve to međutim, gledano očima vjere, daleko je od tragedije. Štoviše, predstavlja novu mogućnost i priliku za *novo rađanje*, novi početak. Kako reče papa Franjo: »Mislili smo da ćemo ostati zdravi u bolešnom svijetu.« Prilika je to da svijetu i prirodi pružimo priliku da ozdrave, prodišu; prilika je za duhovno ozdravljenje suvremenoga čovjeka koji već odavno ozbiljno ne računa na Boga ili mu je vjera u Boga (p)ostala, kako rekosmo, tek izvanjski ukras u pojedinim trenutcima života.

Podsjetimo se kako kriza nipošto nije tek negativan fenomen. Svaka kriza naime uključuje uz muku i neizvjesnost također i priliku za novo pozicioniranje. Kriza uključuje i nove mogućnosti, priliku za ponovno okretanje onomu bitnomu. Kriza je uvijek i svojevrsna prekretnica te omogućuje da se krene drugim, boljim i kvalitetnijim putem. Kriza nas dovodi i do vlastitih granica te čovjeku nudi priliku da ponovno probudi i obnovi vjeru, da se ponovno okrene Bogu. Dobro nam je poznato, iskustvo povijesti tomu svjedoči, kako čovjek kad mu ide dobro, kada obiluje materijalnim dobrima, kada uživa u izvanjskoj sigurnosti i blagostanju, vrlo lako zaboravlja Boga. Vjera u Boga slabi i čovjek se oslanja na ono vidljivo, materijalno, opipljivo, na sebe i na vlastitu snagu. U tom smislu bilo koja kriza, pa i ova koronakriza, prilika je da se ponovno obnovi kršćanska vjera i smisao vjere, da se čovjek ponovno okrene Bogu i osloni na Boga kao krajnje uporište i temelj vlastitoga života. U tom smislu, paradoksalno može zvučati, ali iz perspektive vjere, koronakriza može biti blagoslov, spasonosna situacija, poticaj na obraćenje i na vjeru. Ona je svakako nova mogućnost, ali i blagoslov ako će uspavane savjesti razbuditi te potaknuti čovjeka da ponovno otkrije Boga Isusa Krista i njegovu milost, njegovu snagu i prisutnost u svom životu.

Vjera u Boga Isusa Krista nasuprot religiji zdravlja

Zanimljivo je također istaknuti da su u prošlosti, kada bi na zapadu nastupila kakva katastrofa, ljudi hrlili u crkve, tražili dodatno Boga i njegovu blizinu, a državni vođe pozivali su na molitvu. Danas svjedočimo potpunom obratu. U naše vrijeme sve manje ljudi ozbiljno računa s Bogom u svojem životu, državni vođe traže da se crkve zatvore (ili da se pastoralno-liturgijsko djelovanje svede na minimum), a Crkva to manje-više poslušno obdržava i prihvaća. Umjesto u Boga Isusa Krista i u njegove proroke, suvremeni svijet, pa u velikoj mjeri i mi kršćani, zagledani smo u epidemiologe i u farmaceutsku industriju kao u nove proroke, a od cjepiva očekujemo spasenje i oslobođenje. Znakovito je da su oba najveća zatvaranja (*lockdowna*) u Europi tijekom koronakrize bili upravo u vrijeme Uskrsa i Božića, kao i to da se

cjepivo počelo distribuirati po Europi i u Hrvatskoj upravo u božićne dane, tako da su europski vođe dolazak cjepiva, a ne rođenje Isusa Krista, prikazali kao početak spasenja i nade za Europu.

Nije međutim taj zaborav Boga i pouzdanje u tjelesno zdravlje i svjetovne proroke nastupio koronakrizom. Već odavno naime traje umiranje kršćanske vjere, tj. otpad od Boga i zaborav Boga, osobito u Europi i na zapadu, a umjesto vjere u Boga i u vječno spasenje, imamo na djelu vjeru u čovjeka i u njegove sposobnosti, u medicinu i u tehnologiju kao nova sredstva spasenja, kao i vjeru u zdravlje kao najveće dobro. Odnos prema tehnologiji i zdravlju (kao i prema profitu i novcu) odavno je postao upravo religiozan. O tome provokativno piše Manfred Lütz: »Naši su preci gradili katedrale, mi gradimo klinike. Naši su preci spasavali svoje duše, mi spašavamo svoju figuru. Bez dvojbe, imamo novu religiju: religiju zdravlja. Mučimo se terorom dijeta i fitnessa i pritom zaboravljamo gotovo sve od čega se život sastoji. Da bismo izbjegli smrt, uskraćujemo sebi život.« (*Užitak života. Protiv terora dijete, manije zdravlja i kulta fitnessa*)

Nitko, dakako, ne govori o zanemarivanju umjerene brige za vlastito zdravlje i izgled. No suvremeni je čovjek od tih prolaznih i relativnih dobara učinio kult, religiju, štoviše, idolatriju; zdravlje i fizički izgled (uz novac i profit) postali su najveća dobra, te na djelu imamo religiju zdravlja i kult zemaljskoga blagostanja. Duhovno-kršćanski gledano međutim, najveće dobro je sam Bog Isusa Krista i njegovo Kraljevstvo, odnosno vjera u Boga i nada u vječni život i spasenje. Pandemija koronavirusne bolesti, tj. koronakriza, svakako je prilika da se vjera i povjerenje u Boga iznova obnove; da najprije tražimo Kraljevstvo Božje i pravednost njegovu (usp. Mt 6, 33), a svim drugim zemaljskim dobrima pravilno se služimo.

Kršćanska vjera razgoni strah od koronavirusa

Među duhovnim dimenzijama borbe protiv koronavirusa jest borba protiv straha. Upravo strah inhibira i koči ono najbolje u nama, našu kreativnost i energiju. Strah također nepovoljno djeluje na naše fizičko i psihičko zdravlje, te osim što sputava, može uzrokovati i razne bolesti. Mnogi ljudi su uslijed svakodnevne izloženosti vijestima o koronavirusu upravo blokirani, fizički i mentalno zatvoreni, u strahu. Kršćanska vjera nipošto nije magični štapić, no pouzdanje i povjerenje u Boga zacijelo može pridonijeti oslobodenju od strahova, fobija i zakočenosti.

U svom nevelikom, ali nadahnjujućem djelu *Gdje je Bog u doba koronavirusa?* britanski mislilac John C. Lennox donosi smjernice kako bi se kršćani trebali postaviti prema pandemiji koronavirusne bolesti. Među uputama donosi i smjernicu kako valja zadržati pravu perspektivu. Lennox pod tim smatra kako valja uključiti vlastiti razum i sabrati se. Panika i strah ne pomažu, kao ni preuveličavanje situacije. Pri-

tom Lennox donosi tekst jednoga drugoga britanskoga mislioca, C. S. Lewisa, koji je 1948. godine napisao članak o tome kako kršćani trebaju odgovoriti na postoja-
nje atomskoga oružja, a danas umjesto pojma »atomsko oružje« možemo ubaciti
u tekst »koronavirus« ili »pandemija«. Piše dakle C. S. Lewis:

»U jednu ruku previše razmišljamo o atomskoj bombi [koronavirusu].
Kako živjeti u atomsko [pandemijsko] doba? Dode mi da odgovorim:
'Isto kao što biste živjeli u šesnaestom stoljeću kada je kuga skoro svake
godine harala Londonom, ili kao u doba Vikinga, kada su skandinavski
razbojnici svake noći mogli upasti u selo i prerezati vam grlo; ili kao što
doista i živite, u vremenu raka, sifilisa, paralize, zračnih napada, željeznič-
kih i prometnih nesreća.' Drugim riječima, nemojmo pretjerivati govo-
reći o novini naše situacije (...). To je prvo što trebamo imati na umu.
I prvo što trebamo učiniti jest: sabrati se. Ako svi trebamo stradati od
atomske bombe [koronavirusa], hajde da tu bombu [virus] dočekamo
čineći razborite ljudske stvari – moleći, radeći, poučavajući, čitajući, slu-
šajući glazbu, kupajući djecu, igrajući tenis, čavrljajući s prijateljima uz
pivo i pikado – a ne zbijeni kao preplašene ovce i razmišljajući o bom-
bama [virusima]. Mogu nam slomiti tijelo [i jedan mikroorganizam to
može], ali ne trebaju vladati i našim umom.«

Valja podsjetiti da je C. S. Lewis živio i pisao iz duboke vjere u Isusa Krista te da takav hrabar odmak i drukčiji stav prema situaciji krize proizlaze iz njegove žive vjere u Boga koji obećava život i nakon smrti. Stoga taj bremeniti Lewisov tekst podsjeća na to da kršćanska vjera nudi drukčiju perspektivu te da razgoni strah i paniku koji se mogu uvući u ljudsko srce i dušu.

Ljubiti bližnjega

Duhovna dimenzija borbe protiv pandemije koronavirusne bolesti bitno uključuje i ljubav prema bližnjemu. Isus nam nije dao zapovijed da ljubimo jedni druge samo u povoljnim okolnostima, nego u svim životnim situacijama, a osobito u trenucima kada su drugi u nevolji i poteškoćama (usp. milosrdnoga Samarijanca, Isusovo liječenje gubavaca itd.). John C. Lennox u svojoj knjizi prikazuje kako su kršćani kroz povijest odgovarali na pandemije. Povjesničari pretpostavljaju da je tzv. antoninska kuga, koja je u 2. stoljeću usmrtila četvrtinu Rimskoga Carstva, pomogla širenju kršćanstva zato što su se kršćani brinuli za bolesne i nudili duhovni model prema kojem kuge nisu bile djelo gnjevnih i hirovitih božanstava. Za vrijeme tzv. Ciprijanove kuge u 3. stoljeću također se bilježi rast kršćanstva. Naime propovijedi biskupa Ciprijana poticale su kršćane da ne oplakuju žrtve kuge (koje sada žive u nebu), nego da pojačaju napore u brizi za žive. Biskup Dionizije bilježi kako su

se kršćani ne mareći za opasnost brinuli o bolesnima i pomagali im u svim njihovim potrebama. Lennox donosi još čitav niz svjedočanstava o kršćanskoj djelatnoj ljubavi tijekom pandemija, među ostalim i primjer Martina Luthera koji je u 16. stoljeću odbio poziv da pobjegne iz kugom zaraženoga njemačkoga grada Wittenberga i tako se spasi od bolesti. Luther je odlučio ostati i služiti bolesnima. Ta ga je odluka stajala života njegove kćeri Elisabeth. No urodila je i kratkim spisom: *Trebaju li kršćani bježati od kuge?* U tom spisu Luther jasno artikulira kakav bi trebao biti kršćanski odgovor na epidemiju: »Umrijeti nam je na našim položajima. Kršćanski liječnici ne mogu napustiti svojih bolnica, kršćanski upravitelji ne mogu ostaviti svoje pokrajine, kršćanski pastori ne mogu napustiti svoje zajednice. Kuga nas ne razrješuje naših dužnosti: ona ih pretvara u križeve, na kojima moramo biti spremni umrijeti.«

Snažno svjedočanstvo ljubavi i solidarnosti prema bližnjima u potrebi imamo upravo u primjeru naših liječnika i medicinskoga osoblja koji se od prvoga dana koronakrize nesebično brinu i daju sve od sebe kako bi pomogli bolesnima. Osobito snažno svjedočanstvo ljubavi prema bližnjima u nevolji imamo u nedavnoj reakciji ljudi diljem Hrvatske koji su, i spontano i organizirano, priskočili u pomoć (i još uvijek pomažu) unesrećenima od potresa u Banovini. Nakon potresa strah od koronavirusa potisnut je u drugi plan, a u ljudima se rasplamsala ljubav, solidarnost te iskreno suosjećanje i briga za drugoga. U svakom slučaju, kršćanski odgovor na koronakrizu nipošto ne smije biti puka socijalna distanca, već djelatna pomoć, ljubav i blizina bolesnima i onima koji su u potrebi.

Misliti na vječnost

Duhovna dimenzija borbe protiv koronavirusa uključuje još jednu važnu kršćansku temu, a to je misao na vječnost. Time dolazimo, kako i Lennox ističe u svojoj knjizi, do još jednoga aspekta kršćanskoga nasljeđa koji se nerijetko zaboravlja. Tema vječnosti, neba, vječnoga života i spasenja pripada samoj biti kršćanske vjere. Ipak, taj eshatološki aspekt kršćanske vjere možda je i najdublje pao u zaborav. Suvremeni čovjek živi isključivo za ovdje i sada; za zemaljsko, vidljivo, opipljivo, tjelesno. Ni Crkva nije imuna na duh svijeta, pa je eshatologija pala u zaborav ili je tek na marginama crkvenoga mišljenja i djelovanja. Ovdje se koristim prilikom uputiti na nedavno objavljenu knjigu dr. sc. Borisa Vulića *Vjera kao eshatološko nestrpljenje. Ogled o Sergiu Quinziju* koja želi održati živim upravo eshatološku nadu i iščekivanje. Promišljajući zajedno s autorom Sergiom Quinzijem, čiju misao istražuje, Vulić ulazi u koštac sa »zaboravljenim« temama kao što su Božje kraljevstvo; ponovni Kristov dolazak; obećanje paruzije koja se još nije ostvarila; vjera koja i dalje nestrpljivo iščekuje; iskustvo nespasenosti, poraza i neuspjeha, ali i iščekivanje spasenja u vjeri i nadi usred poraza i neuspjeha.

U svakom slučaju, u samu bit kršćanstva utkana je vjera i nada u vječni život. Vjera u vječni život snaga je vjernika kršćanina i u vremenu pandemije uzrokovane koronavirusom. Ona baca novo svjetlo na krhkost i prolaznost zemaljskoga zdravlja i života te ispunja božanskom nadom i snagom. Lennox podsjeća kako su rani kršćani, koji su živjeli u svijetu prepunu opasnosti, relativno kratka životnoga vijeka i okruženi svakojakim prijetnjama, snagu za tako požrtvovan život i za toliko služnje na dobrobit drugih crpili iz činjenice da su imali pravu i živu nadu koja je sezala onkraj groba. A mi kršćani danas zaziremo i od samoga spominjanja neba. Bojimo se da će nam se ljudi rugati i reći da je nagrada na drugome svijetu na vrbi svirala. Ali nagrada na drugom svijetu postoji ili ne postoji. Ako ne postoji, kršćanstvo je laž jer je nauk o nagradi sastavni dio kršćanske poruke.

Sveti Pavao nije se stidio ni plašio govoriti o tom drugom, vječnom svijetu i o Domovini koja je na nebesima (usp. Fil 3, 20), kao i o tome da sve patnje sadašnjega vremena nisu ništa prema budućoj slavi koja se ima očitovati u nama (usp. Rim 8, 18–25). To su riječi vjere sv. Pavla koji je vidio i proživio svu grubost i težinu života, podnosio svu moguću oskudicu i nevolje, u konačnici, bio je zatvaran i ubijen je zbog Krista. Unatoč svim tim nevoljama i usred njih Pavao je živio radosno i ispunjeno jer je vjerovao i znao da mu je pripravljen vijenac pravednosti kojim će mu u onaj Dan uzvratiti Gospodin (usp. 2 Tim 4, 8). Pavlovi napori i vjera u vječnu nagradu uzor su i kršćanima današnjice usred nevolja i neizvjesnosti pandemije koronavirusne bolesti.

Duhovna i kršćanska dimenzija, na tragu svega rečenoga, predstavlja dragocjen doprinos u borbi protiv aktualne pandemije uzrokovane koronavirusom. Ona je također i putokaz kako postupiti u eventualnim budućim kriznim situacijama koje bi mogle pogoditi život čovjeka pojedinca, ali i ljudske zajednice u cjelini.